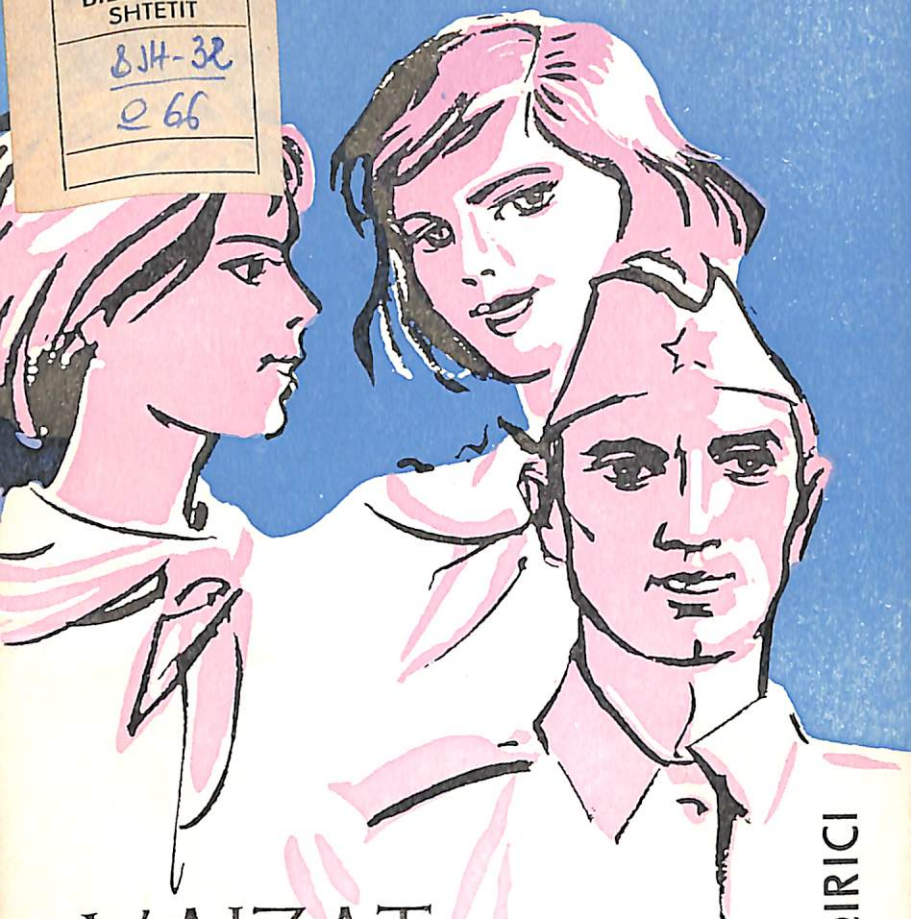

BIBLIOTEKA
SHTETIT

814-32

Q 66

VAJZAT DHE USHTARI

MINA T. QIRICI

834-32

Q 66.

MINA T. QIRICI

VAJZAT DHE USHTARI

Tregime dhe skica

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

DEMO ÇOBANI

Demua ishte nisur për në repartin ushtarak. I gëzohej zemra, kur shkante në stërvitje, kur përkëdhelte pushkën, kur rrinte pranë topit, kur mbante predhën në dorë, sepse i kujtonte atë, kohën e luftës, jetën partizane, kur luftonte me një top gjerman, që ua kishin kapur nazistëve.

Mbas luftës ai përsëri ishte kthyer në fshat dhe ishte marrë me zanatin e tij, me zanatin e çobanit, sepse «edhe këtë punë dikush do ta bënte», thoshte Demua. Por tani këtë punë e bënte me dëshirë, sepse nuk ruante bagëtinë e heut, por të bashkëfshatarëve të tij dhe më vonë të kooperativës.

Kur e thirrën Demon në stërvitje ushtarake, ai u tha se kishte dëshirë të shërbente në artileri. Kish-te qenë «artilier» dhe nuk mund ta ndryshonte «profesionin».

— Në kohën e luftës kam qenë gradues, ndaj dhe këtu këtë detyrë dua të kryej — i kishte thënë ai komandantit.

Komandanti kishte buzëqeshur duke i rrahur krahët.

Kur bënin qitjet dhe predha shpërthente me zhurmë në objektiv, duke hgritur shtëllunga të mëdha tymi, ai fërkonte mustaqet e ngrinte gjoksin lart

për të parë nga numrorët si të donte t'u thoshte:
— E shikoni se çfarë bën graduesi?

* * *

Topi i parë kishte mbetur pa shenjues, ndaj ai u ngrit dhe iu afrua shenjestrës. Por para saj ishte krejt i pazoti dhe nuk dinte asgjë. Ai dinte vetëm detyrën e graduesit. I vinte turp të pyeste komandantin, se pastaj shokët do të qeshnin e do t'i thoshin:

— «E, o xha Adem, ti ke qenë dhe artilier i vjetër, që nga koha e luftës partizane!»

«Hajde jepi dum kësaj shenjestre, këtij topi, që ne në atë kohë as në ëndërr nuk e shikonim. E ç'më bëri Aliu, që s'erdhi. Si t'ia them komandantit që s'ka kush e rregullon këtë dreq shenjestre? E, Demo, Demo, u turpërove sot. Po pse xhanëm, nuk i hapje sytë të shihje Aliun kur e rregullonte?» — thoshte me vete xha Ademi që përsëri nuk donte të jepej. Filloi të lëvizte burmat, rrethin e drejtimit, po s'pò i ecte, si atëhere në luftë.

2

...Atëhere Demos i kishin vënë nofkën «Çobani». Me këtë nofkë ia thërrisnin edhe të atin, Nesimin, sepse me këtë punë ishte marrë dhe i ati. Madje i ati ia mësoi dhe Demos. E merrte gjithmonë me vete dhe e mësonte se ku të kulloste bagëtinë, ku të pinte ujë e ku të pushonte. «Se bagëtija, more bir, nuk ka gojë, por shpirtin e ka si të njeriut, paçka se janë të beut këto kafshë të uruara.»

— Kaq dinte plaku, kaq thoshte dhe Demua e dëgjonte me vëmendje.

Një ditë plaku vdiq. Demua ishte atëhere vetëm 17 vjeç dhe mbi shpatullat e tij të njoma ranë të gjitha hallet e shtëpisë. Beu i paguante pak, fare pak, sa për të mos thënë asgjë.

— Hajde, derr, dhe këto shumë i ke — i hakërruhej, kur çobani shkante për t'i kërkuar rrogën e muajit. — Ushqehesh me qumshtin tim, edepzës!

— Jo, efendi, nuk vë asnjë pikë në gojë. Qehajallarët e masin me gram — i përgjegjej djaloshi Demo, e përbrenda i vlonte urrejtja që i zhurmonte si një vullkan në shpërthim.

Kështu i kalonin ditët Demos. Erdhi një kohë dhe Demua u martua. Donte një nuse nëna plakë, se vuante nga reumatizmi. Dhe nusen e kishte të bukur si fijet e barit në mëngjez, kur i mbulon vesa dhe i zë dielli, e të urtë si shqerrë dhe punëtore si vetë Demua. E tillë ishte Selfijazja, që një ditë lindi një djalë të bukur e plot shëndet.

Gjatë kësaj kohe kaluan vite dhe diçka po ndodhte. Ajo revoltë e fshehur në shpirtin e çobanit Demo kishte shpërthyer te të tjerët dhe Demua shikonte se si malet u mbushën me disa njerëz që mbanin një yll të kuq në ballë. Dhe Demua u njoh me ta, dhe çobani Demo u miqësua me ta. Ata i flisnin për lirinë, për beun, për të drejtën. Ata vinin e iknin në stanin e Demos. Tani çobani filloi t'ia pakësonte qumshtin beut. Beu u bë si i xhindosur. Dërgoi qehajallarët, por revolta kishte shpërthyer në shpirtin e çobanit. Ai i priti me pushkë. Qehajallarët e beut ikën të tmerruar, një mbe-ti i vrarë. Demua mori bagëtinë, i vuri përpara dhe u nis drejt malit, te partizanët.

— Janë delet e beut, shokë, hani mish, se ai na ka rjepur gjithë jetën.

Beu u xhindos. «Çobani ishte arratisur me gjithë bagëtinë. Çobani i kishte vrarë qehajallarët.»

— Do të më njohësh, Demo Çobani! — u betua beu. Dërgoi njerëz të vrisnin Selfijazen. E gjetën një natë duke mbushur ujë në pus dhe e hodhën brenda. Dhe e mbytën Selfijazen, gruan e tij të mirë. Nesimin, të birin, ia fshehën fshatarët. Ai ishte kërti i vogël. Qau Demua nga tërbimi, mori pushkën dhe u kërkoi lejë partizanëve të vriste beun.

— Do të vijë koha — i tha komisari duke i rrahur shpatullat.

3.

Lufta ishte ndezur e ashpër. Partizanët rrethuan fshatin e Demos. Demua luftonte si i tërbuar. Shikonte nga larg kullën e beut, që zbardhte në mes të fshatit dhe gjaku i hipte në kokë. I kujtohej Selfijazja.

— Ulu, Demo, nuk luftohet kështu! — i thërriste skuadërkomandanti, një djalosh shpatullgjerë.

Gjermanët ishin përqëndruar në një kodër. Qëllonin me top. Predhat fluturonin dhe shpërthenin me zhurmë.

— T'u marrim krahët! — urdhëroi komandanti i kompanisë dhe shtoi mbas pak. — Bekim, merr skuadrën e tretë dhe dil në krahun e majtë të kodrës!

Tetë vetë u nisën, i teti ishte Demua.

Lufta vazhdonte. Kudo krisma. Erë barot. Urrej-tje. Kodra u rrethua nga tri skuadra.

— «Para partizanë!» — u dha sinjali. Tri skua-

drat sulmuan njëherësh. Demua ishte i pari, që u hodh mbi topin gjerman dhe shpoi me bajonetë një nazist. U përleshën trup me trup. Kodra u pushtua. Gjermanët u varën poshtë dhe përforcuan hyrjen e fshatit, disa mbetën të vrarë.

Fshati shtrihej në luginë dhe që nga maja e kodrës dukej si në pëllëmbë të dorës. Lumi, që zbriste nga maja e malit, e ndante fshatin në dy lagje, duke gjarpëruar si me vështirësi midis zajeve të bardha e të lëmuara.

— E kapëm një top, një top gjerman! — gëzoheshin partizanët dhe e shikonin me kureshtje si një genie të çuditshme. Dikush i kapte grykën, dikush i prekte rrotat, një tjetër mundohej të hapte shulin. Ishte hera e parë që ata kapnin një trofe të tillë lufte kaq të madhe. Secili mundohej t'i merrte vesh «sekretet.»

— Ta qëllojmë me top kullën e beut, me top — se kush foli nga partizanët.

— Po, po, me top! — thirri edhe Demua.

E kthyen grykën nga fshati në drejtim të shtëpisë së beut. Demua kërkonte mekanizmin e shkrepjes.

— Hapu, hapu, Demo! — i thirri Bekimi, duke tërhequr një litar të gjatë. U dëgjua një krismë e fuqishme. Të gjithë mbajtën frymën pezull. Ku do të binte predha? Mbas disa sekondash u dëgjua gjëmi-mi i plasjes tutje, në kodrën matanë, shumë larg kullës së bardhë.

— Larg, shumë larg! — thirri Demua — ta mbushim edhe një herë! — dhe skuadra partizane u shndërrua pa e kuptuar as ajo vetë në numrore topi. Ishte një top gjerman i kalibrit 76 mm. me rrota druri e grykë të shkurtër. Çobani hapi një arkë që ndo-

dhej aty afër. Ajo ishte plot me predha. E mbushën përsëri. Bekimi po mendohej: «A duhet ta tërheq litarin? Kjo s'ka kuptim. Gjithë këto vegla që ka ky top, duhen drejtuar», mendonte. Vuri syrin në tejgyrë. Xhami zmadhues i solli një panoramë të bukur. Lëvizi disa burma, pastaj disa doreza. Pa se me një dorezë gryka e zjarrit ulej dhe ngrihej, kurse me tjetrën lëvizte majtas e djathtas.

E rregulluan dhe njëherë topin, pastaj tërhoqën litarin. Këtë radhë predha ra afër shtëpisë së beut por, për çudinë e partizanëve, ajo nuk plasi por u fut thellë në tokë.

— Qenka e skaduar e mallëkuara — thirri Demua — edhe një tjetër, shoku skuadërkomandant! Por këtë radhë mbaje pak më lart.

Bekimi lëvizi dorezën dhe gryka e zjarrit u çua lart. Në fshat gjermanët kishin zënë pozicione përforcuese. Në shtëpinë e beut tundej një flamur nazist me kryq të thyer në mes. Kudo dëgjoheshin krisma. Tetë partizanët qëndronin pranë topit. Skuadrat e tjera ishin shpërndarë nëpër pozicione të ndryshme.

— Zjarr! — thirri Bekimi. Këtë radhë litarin e tërhoqi Demua. Predha e topit goditi murin e shtëpisë së bardhë dhe këtë radhë ajo, sikur të ishte plumb e jo predhë, hapi vetëm një vrimë të vogël sa diametri i saj, pa shpërthyer.

— Na e paskan punuar maskarenjtë, këto predha genkan të prishura — foli Demo Çobani i zemëruar, duke qëlluar me opingë rrotat e topit. Skuadrat e tjera ishin shpërndarë nëpër pozicione të ndryshme.

— Mos u mërzit Demo, ta mbushim edhe një herë — i tha Bekimi duke i rrahur shpatullat. Demua e kapi predhën me dy duar në majë. Për çudi

maja lëvizi. Filloi ta rrotullonte dhe ajo doli fare si një kapuç i vogël.

— Pa ta provojmë një herë kështu, se ndo-shta pëlçet — u tha shokëve me gjysmëzëri.

E mbushën edhe këtë radhë dhe qëlluan mbi kullën e beut. U dëgjua një krismë e fuqishme dhe pas pak nga shtëpia e bardhë u ngrit një shtëllungë e dëndur tymi të zi.

— Urra, të lumtë Demo, se ia mësove kleçkën! Këtu mbajeni! Këtu! O burra, ta mbushim edhe një herë! — thirrën partizanët.

Demua u hiqte kapuçin predhave si njeri i «zanatit», pa kuptuar kështu se luante rolin e graduesit. Bekimi lëvizte mekanizmin e drejtimit dhe të naltësimit.

— Zjarr!

— Zjarr!

Kulla e beut nxirrte tym e flakë që ngriheshin drejt qiellit. Flamuri nazist ishte rrëzuar përtokë i shqyer. Pas pak në qiell ndriçoi një raketë e kuqe. Ishte sinjali për sulm. U dëgjuan urra të forta dhe partizanët sulmuan fshatin. Vetëm skuadra e tretë vazhdonte të qëllonte me top kullën e beut. Demua qëndronte gati me predha në dorë. Balli i ishte mbuluar nga djersa dhe baroti. Dielli, që ishte ngritur gati mbi majën e malit, lëshonte në fshat disa rreze të pjerrëta duke projektuar figura të çuditshme mbi lumë, që ngjante si një brez i përgjakur.

Kështu Demo Çobani u bë gradues i topit. Tetë partizanët shkonin pas batalionit dhe kudo me vete, si gjithmonë merrnin topin gjerman. Ai u bë një pjesë e pandarë e tyre. Dikush nga shokët e batalionit, që kishte qenë artilier në batalionin «Tomorri» u mësoi se si përdorej dhe me atë vullnetin që karakteri-

zonte vetëm partizanët, i mësuan të gjitha «sekretet». Por vetëm Demo çobani ndjehej më i lumturi nga të gjithë këta», sepse ishte ai i pari që zbuloi «sekretin» e predhës dhe u bë gradues.

— 4 —

— Xha Adem, paske dëshirë të bëhesh shenjues — i foli komandanti i baterisë duke e shkundur nga mendimet. Plaku, i zënë në befasi, nuk diti si t'i përgjegjej.

— Po, ju thashë që topi ka mbetur pa shenjues, Aliu qenka në spital — dhe, pasi heshti pak, shtoi me gjysmë zëri, si me turp:

— Shoku komandant, po sikur të mësoja dhe unë pak për shenjues?!

— Po, xha Adem, të mësoj unë! — e mirëpriti komandanti kërkesën e ushtarit të vjetër duke qeshur dhe filloi t'i shpjegonte çdo gjë nga e para me durim. Plaku e dëgjonte me vëmendje pastaj lëvizte shenjestrën.

— Fdhe detyrën e shenjuesit po e mëson, o xha Adem? — e pyeti Ganiu, mbushësi i topit të parë.

— Po, more Gani, po kujtoj disa gjëra, se unë të mësuara i kam pasur — u përgjegj plaku duke lëvizur shenjestrën tërë seriozitet.

— Që nga koha e luftës?

— Po që kur, nga koha e Nojes?

Numrorët qeshën.

— E ku ka patur atëhere armë të tilla moderne, mor xha Adem — i tha Ganiu — ti vetë na ke thënë se ke luftuar me një top me rrota druri.

Ushtarët e shihnin me dashuri, por plaku nuk e kishte mendjen tek ata. E kishte mendjen te shenjestra.